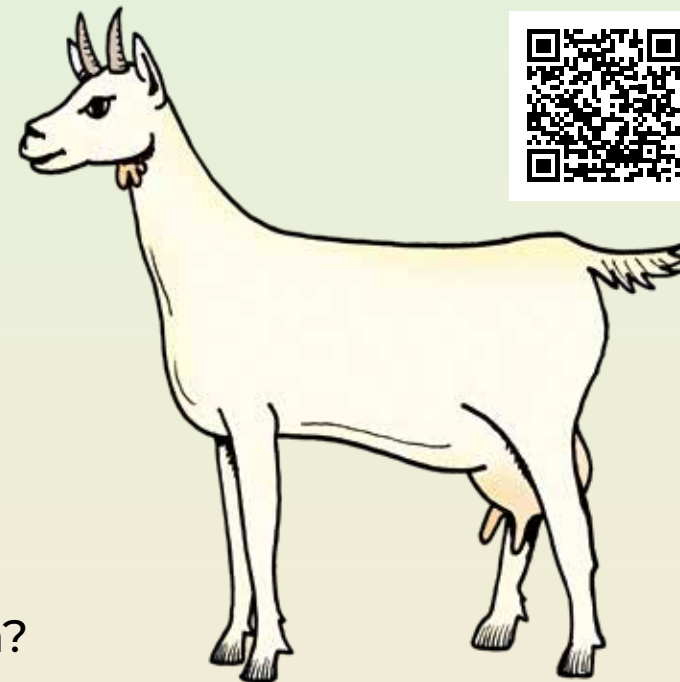

Koza domáca

Poznáš odpovede?

1. Koľko rokov majú najstaršie archeologické nálezy o existencii kôz?
2. Koľko rokov sa približne dožije koza domáca?
3. Akých 7 druhov produktov sa dá vyrobiť z kozieho mlieka?
4. Podľa legendy raz mladý etiópsky pastier kôz Kaldi pásol svoju čriedu na svahoch hôr. Kozy obhrýzali vysoký ker s lesklými zelenými listami a červenými plodmi. Krátko potom sa začali kozy pohybovať nezvyčajne čulo. Kaldimu sa to zdalo zaujímavé, a tak sa rozhodol vyskúšať plody sám. Aj on sa potom cítil plný energie. Skúsiš uhádnuť, čo užitočné pomohli kozy objaviť?

Skús šikovne poobracať drevené kotúče na kozičke a istotne nájdeš odpovede na všetky štyri otázky. Odpoveď je vždy v riadku zľava doprava, niekedy aj vo viacerých riadkoch.

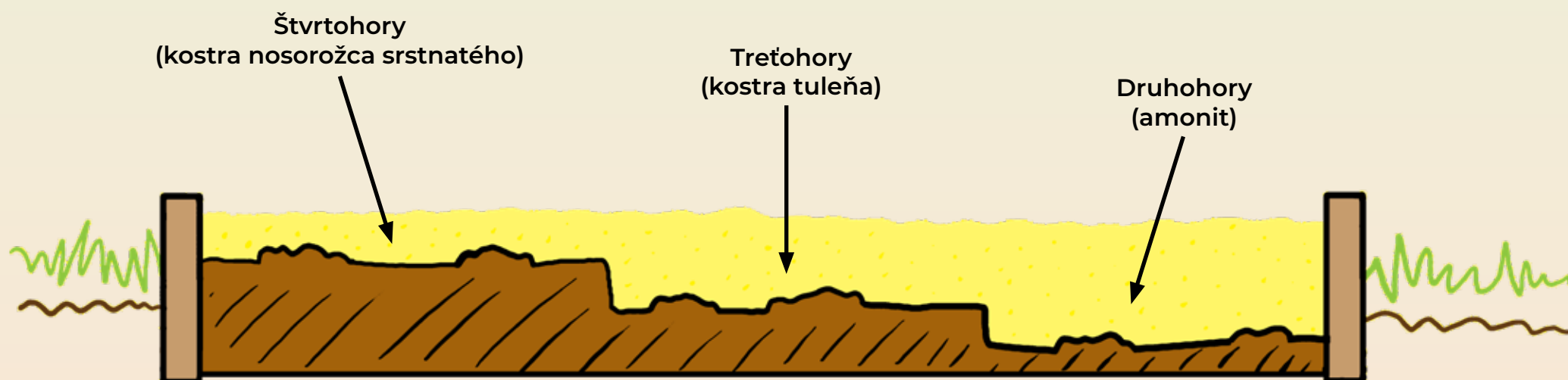
Kontrola správnosti:

1. 9 000 rokov; 2. 10 až 12; 3. mliečny nápoj, tvaroh, oštiepok, parenica, bryndza, syr, žinčica; 4. kávové zrná

Paleopieskovisko

Zahraj sa na paleontológa a odhaľ pozostatky živočíchov, ktoré kedysi žili na našom území. Pod vrstvami piesku odkryješ rôzne poschodia (geologické obdobia). Priamo na Devínskej Kobyle boli nájdené amonity a lebka tuleňa. Vedel si, že roh nosorožca srstnatého objavili aj pri bagrovaní Štrkoveckého jazera?

Májka fialová

Predstav si, že si centimetrový mravec a stretneš tohto chrobáka.

Ako sa cítiš? Drevený model májky, pred ktorou stojíš, je zväčšený 75-krát.

Májka fialová je jeden z ohrozených lesostepných chrobákov žijúcich na tejto lokalite. Komplikovaný vývoj májky cez štyri larválne štádiá spôsobuje, že sú vzácne.

Okrem spôsobu vývoja je zaujímavá aj tým, že v nebezpečenstve aj pri dotyku, vylučuje žltkastú tekutinu – hemolymfu, ktorá sa podobá olejovým kvapkám. Obsahuje prudko jedovatý alkaloid kantaridín. Môže byť smrteľný aj pre človeka už pri dávke 30 mg. Postihnuté miesto napr. na koži sa ťažko hojí.

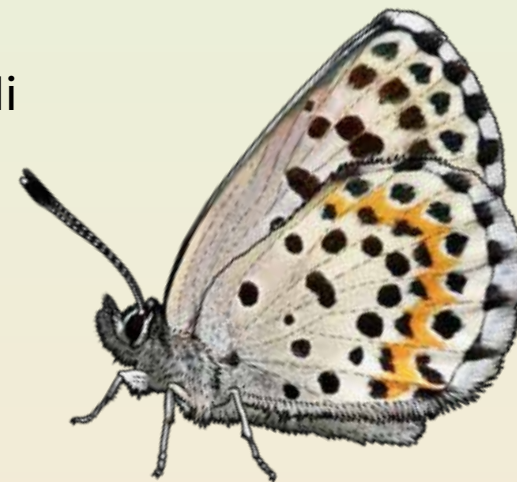
Modráčik rozchodníkový

Pokiaľ neuvidíte v okolí poletujúceho motýľa, môžete využiť na oddych a pozorovanie hmyzu v neďalekom hmyzom hoteli tohto osemdesiatkrát zväčšeného dreveného motýľa.

Modráčik rozchodníkový je typický druh na tejto lokalite viazaný na skalné prostredie lomov a suché stráne.

Keďže žije na miestach, ktoré potrebujú odstraňovanie náletov, prípadne pastvu, je len ostrovčekovite rozšíreným a ohrozeným druhom.

Hmyzí hotel

Na čo slúži? Postavením hmyzieho hotelu na našej záhrade si môžeme zaistiť bohatú úrodu, pretože tým prilákame opelovačov ako sú včely, čmeliaky, motýle, osičky, lienky a ďalší užitočný hmyz. Všetky sú totiž nenahraditeľné pre naše záhrady, bez nich by naše rastliny, kríky a stromy nezarodili a tzv. škodcovia by sa premnožili.

Hmyzie hotely vytvárame pre samotárske druhy hmyzu. Možno by ste ani neverili, že ich v oblasti nášho mierneho pásma žije naozaj veľa, až okolo 500 druhov. Samotársky žijúce včely, niektoré osy ani čmeliaky nevytvárajú kolónie. Preto potrebujú svoje hniezdne chodbičky, aby si zaistili pokračovanie svojho rodu.

Hmyzie hotely sa tak pre ne stavajú dôležitými náhradnými biotopmi. Okrem nich si tam svoje miesto nájdu aj rôzne chrobáky, bzdochy, ucholaky či zlatoočky.

Plachý a ostražitý dudok chochlatý

(*Upupa epops*)

Kde žijem: V otvorenej krajine s nízkou vegetáciou. Najradšej mám pasienky a kosené lúky s roztrúsenými starými stromami.

Čo mi chutí: Koprofágny hmyz (žijúci v truse), veľké druhy hmyzu, napr. krtonôžky, kobylky, cvrčky, či chrústy.

Kde hniezdim: V dutinách starých stromov.

Kde trávim zimu: V Afrike alebo južnej Európe (Pyrenejský polostrov).

Zaujímavosť: Svoj typický chochol, pozostávajúci z dvojitého radu pierok s čiernymi koncami, dokážem vztýčiť a často ho rýchlo rozprestieram a skladám, hlavne keď som vzrušený alebo vyplašený, ale aj po zosadnutí.

Ohrozenie: Strata pestrých biotopov s dostatkom potravy, zarastanie lúk a pasienkov, intenzívne poľnohospodárstvo a chemizácia.

Včelárik zlatý – najpestrejší operenec Európy?

(*Merops apiaster*)

Kde žijem: V južnejších, teplejších častiach Slovenska.

Čo mi chutí: Veľké druhy lietajúceho hmyzu, najmä blanokrídlovce.

Kde hniezdim: V kolmých pieskových odkryvoch a terasách, do ktorých si vyhrabávam až meter dlhé nory.

Kde trávim zimu: V trópoch Afriky južne od Sahary.

Zaujímavosť: Práve obsadené hniezdne nory včelárika majú pred vchodom koľajničky a sú vyhĺbené len v pieskovom svahu, kým nory brehule riečnej majú menší vletový otvor, sú kratšie, umiestnené hustejšie pri sebe ako nory včelárikov a okrem piesčitých svahov sa dajú nájsť aj v hlinitých brehoch.

Ohrozenie: Nedostatok potravy a strata miest vhodných na hniezdenie.

Kavyľ pôvabný – konský vlas

(*Stipa pulcherrima*)

Kde rastiem: V suchých trávnatých porastoch a na skalných stepiach.

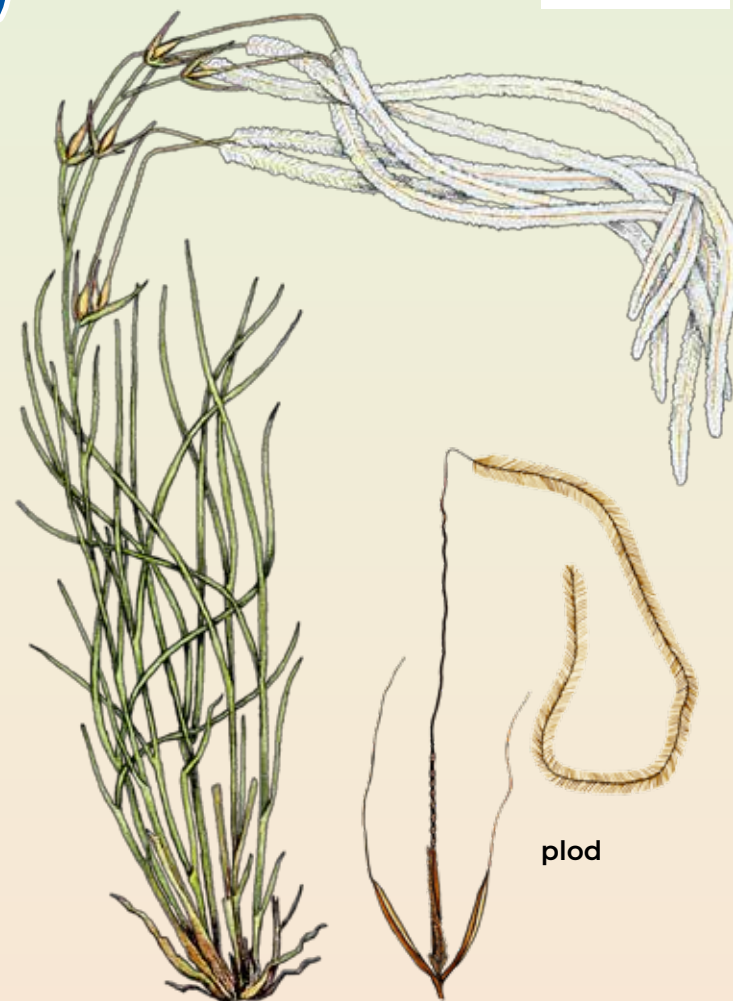
Kedy kvitnem: Od druhej polovice mája do júna.

Plody: Moje plody – zrná – majú dlhú perovito chlpatú osť, podľa ktorej ma rozoznáte aj z diaľky.

Zaujímavosť: Vďaka osti sa moje plody dobre šíria vetrom a osť napomáha zrnú k „samovysadeniu“. Niekedy sa zamieňam s kavyľom Ivanovým, s ktorým často rastiem spoločne.

Ochrana: Na Slovensku patrí medzi zákonom chránené a ohrozené druhy.

Ohrozenie: Podobne ako iné druhy som ohrozený zarastaním biotopov často agresívnymi vysokosteblovými trávami.

Najbizarnejšie kvety našej prírody – orchidey

(Orchideace)

Kde rastieme: Centrum rozšírenia máme v tróPOCH, na Devínskej Kobyle najmä na suchých a teplých miestach (xerothermoch).

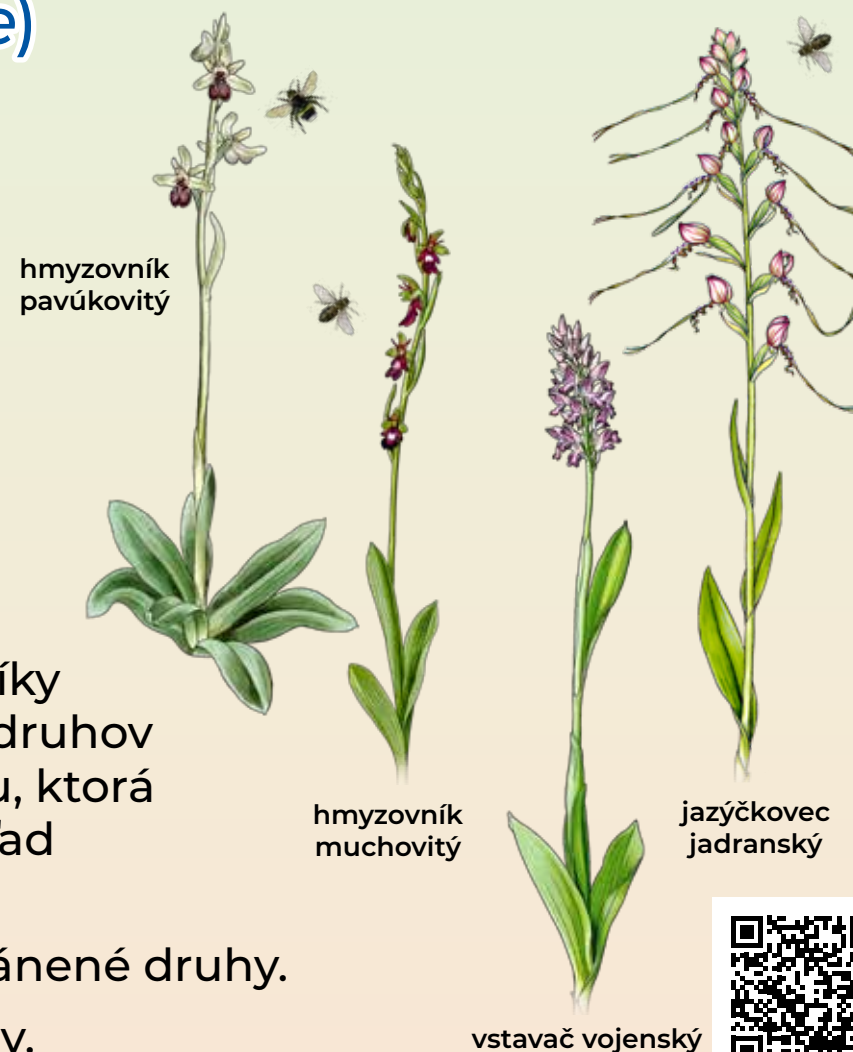
Kedy kvitneme: V máji až júli.

Plody: Tobolka s množstvom (niekoľko tisíc až miliónov) drobných semien.

Zaujímavosť: Niektoré svojou vôňou alebo vzhľadom napodobňujeme určitý druh hmyzu. Napriek dômyselnej kamufláži (maskovaniu) patríme k najohrozenejšej čeladi v rastlinnej ríši. Hmyzovníky *Ophrys* (na Devínskej Kobyle sa nachádzajú 4 z 5 druhov rastúcich na Slovensku) sa vyznačujú zvláštnosťou, ktorá súvisí s ich názvom. Vzhľad kvetov pripomína vzhľad samičiek ich hmyzích opelovačov.

Ochrana: Na Slovensku patríme medzi zákonom chránené druhy.

Ohrozenie: Likvidácia a zarastanie vhodných biotopov.

Jasenec biely – biblický „horiaci ker“

(*Dictamnus albus*)

Kde rastiem: Vo svetlých teplých krovinách, na okrajoch lesov, polosuchých lúkach, výslnných skalných stráňach a vápencových svahoch

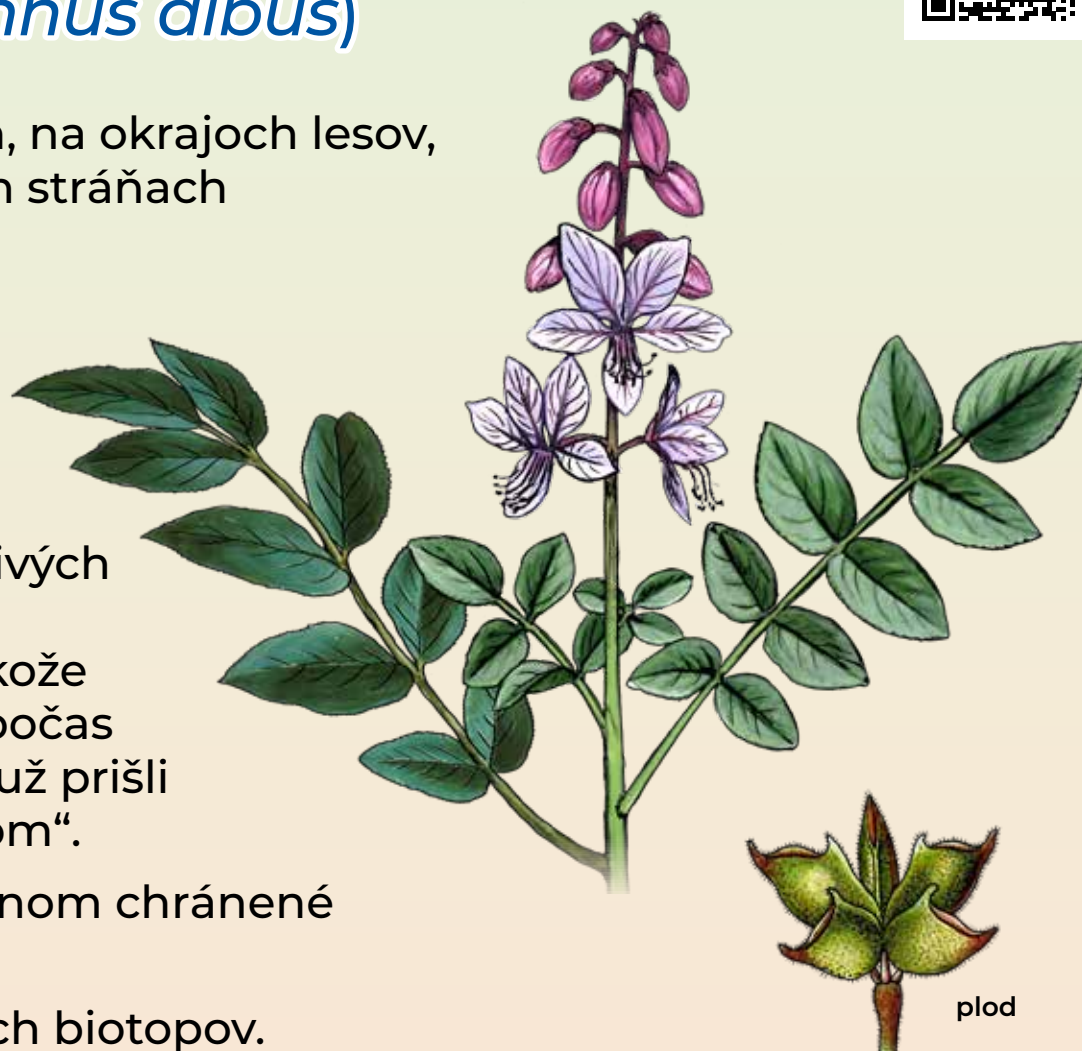
Kedy kvitnem: V máji až júni veľkými ružovo-bielymi kvetmi so silnou citrónovou a škoricovou vôňou.

Plody: Žliazkaté tobolky.

Zaujímavosť: Obsahujem látky, ktoré u citlivých ľudí po kontakte s pokožkou spôsobujú alergickú fotosenzibilitu – sčervenanie kože na slnku. Keďže moje prchavé silice sa počas horúceho dňa ľahko vznietia, určite ste už prišli na prepojenie s biblickým „horiacim krom“.

Ochrana: Na Slovensku patrím medzi zákonom chránené a zraniteľné druhy.

Ohrozenie: Likvidácia a zarastanie vhodných biotopov.

Čerešňa mahalebková „mahalebka“

(*Cerasus mahaleb*)

Kde rastiem: Na teplých skalnatých vápencových svahoch spolu s dubom plstnatým a drieňom.

Kedy kvitnem: V máji bielymi kvetmi.

Plody: Malé, horké, tmavočervené až čierne kôstkovice.

Zaujímavosť: Dobre znášam vysychavé pôdy a odolávam mrazom. Z mojich rovných svetlohnedých lesklých konárov sa oddávna robili pravé turecké nadstavce k fajkám. Už v období antiky sa moje drevo používalo na výrobu rôznych predmetov, najmä kvôli príjemnej vôni (čerstvé drevo, listy aj kvety voňajú kumarínom).

Ochrana: Na Slovensku patrím medzi zákonom chránené druhy.

Ohrozenie: Likvidácia vhodných biotopov.

kvety

plody

list

Stepník červený – krásavec medzi pavúkmi

(*Eresus kollari*)

Kde žijem: V suchých a teplých stepných a lesostepných biotopoch.

Čo mi chutí: Najčastejšie sa živím stonôžkami a chrobákmi.

Kde hniezdim: V zemi si vyhrabávam 10 cm hlboké diery, ktoré vystielam pavučinou. Pavučina je tvorená pevnou, asi 5 cm širokou striedkou, ktorá je hore pokrytá trávou a pokračuje ďalej ako rúrka šírky prsta. Od okraja sa tiahnu „lapacie“ vlákna, pomocou ktorých dokážem uloviť svoju korisť.

Kde trávim zimu: Pod zemou.

Zaujímavosť: Samčeka sú nápadné svojím červeno-čiernym zafarbením tela so štyrmi, zriedkavejšie aj šiestimi čiernymi škvrnami na červenom brušku, čím pripomíname nejedlú lienku. Týmto výstražným sfarbením tak dávame (nielen vtákom) signál, že sme jedovaté a nebudeme chutiť. Naše samičky sú zamatovočierne. Patríme medzi drobné pavúky dosahujúce iba 8 až 10 mm. Dožívame sa 3 až 4 roky.

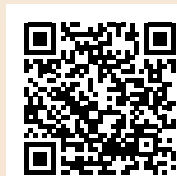
Ohrozenie: Nedostatok vhodných biotopov.

samček

samička

Pamodlivka dlhokrká – bizarný kúsok exotiky

(Mantispa styriaca)

Kde žijem: Na suchých a teplých stepných a lesostepných skalnatých stráňach.

Čo mi chutí: Rôzny hmyz, najmä muchy.

Kde hniezdim: Väčšinu času trávim na kríkoch a osamotených stromoch.

Kde trávim zimu: Moje larvy prezimujú v štrbinách pod kôrou stromov.

Zaujímavosť: Podobne ako modlivka som jediným zástupcom tropickej čeľade, žijúcim na Slovensku. Okrem svojho zaujímavého vzhľadu mám aj veľmi zvláštny spôsob vývoja. Moje larvy majú dva instary (zvliekania) a vyvíjajú sa poloparaziticky v kokónoch niektorých druhov pavúkov, kde sa živia ich vajíčkami.

Ohrozenie: Som ohrozená najmä zarastaním vhodných biotopov.

Rešetliak skalný pravý – nenápadný klenot

(*Rhamnus saxatilis* ssp. *saxatilis*)

Kde rastiem: Na suchých skalnatých stepiach.

Kedy kvitnem: V apríli a máji nenápadnými žltkastozeleňými kvetmi.

Plody: Malé lesklé čierne kôstkovice, ešte nezrelé obsahujú intenzívne zelené farbivo.

Zaujímavosť: Som submediteránny druh typický pomalým rastom a dekoratívnym vzhľadom.

Ochrana: Na Slovensku som zákonom chránený a ohrozený druh. Devínska Kobyla je jedinou lokalitou môjho výskytu na Slovensku.

Ohrozenie: Strata vhodných biotopov.

Mravcolev čiernobruchý – pieskový lovec

(*Myrmeleon formicarrius*)

Kde žijem: Na suchých piesočnatých pôdach v lesostepných oblastiach.

Čo mi chutí: Mravce, vošky a iný drobný hmyz.

Kde hniezdim: Moja larva je zahrabaná, takže ju obvykle nezbadáte. Dospelý, lietajúci hmyz sa cez deň ukrýva vo vegetácii.

Kde trávim zimu: V pôde.

Zaujímavosť: Na Slovensku nás žije 10 druhov. Naše dravé larvy žijú zahrabané v suchej hline alebo piesku, kde si vytvárajú lievikovité loviace pasce. Na dne pasce vyčnievajú len roztvorené hryzadlá. Keď sa mravec dostane na okraj lievika, zhodí niekoľko zrníčok pôdy na dno a tým nás upozorní, aby sme na neho začali hádzať jemný piesok a stiahli ho k sebe na dno. Potom mravca chytíme hryzadlami, omráčime jedom, vstrekneme tráviace šťavy a nakoniec vysajeme. Zbytočný odpad vyhodíme von z lievika.

Ohrozenie: Strata vhodných biotopov.

